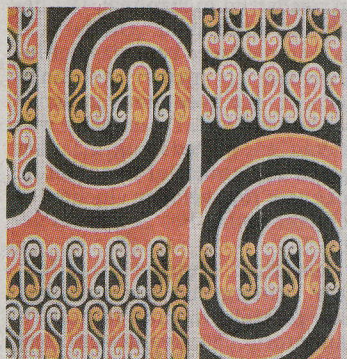

Theo Schoon in Indonesische kledij plm 1980

Detail van ongetiteld werk uit '63

Nieuw-Zeeland eert Theo Schoon met een expositie

De kunstenaar Theo Schoon werd in Nieuw-Zeeland als een excentrieke zonderling gezien. Nu krijgt hij pas erkenning.

Door HANS VAN KREGTEN

WELLINGTON, 24 MEI. De Nederlander Theo Schoon (1915-'85) had in Nieuw-Zeeland geen gemakkelijk leven. De flamboyante en homoseksuele kunstenaar legde als eerste de verbanden tussen het Europese modernisme en de inheemse Maori-cultuur, maar werd in zijn nieuwe land vooral als een excentrieke zonderling gezien.

In 1939 ging Schoon vanwege de oorlogsdreiging met zijn ouders uit Nederlands-Indië naar Nieuw-Zeeland. „In die tijd vonden Nieuw-Zeelanders alle niet-Britse immigranten verdacht. In de Tweede Wereldoorlog werden Duitsers in Nieuw-Zeeland geïnterneerd en men zag nauwelijks het verschil tussen Nederlanders en Duitsers. Homofilie was in dit land onzichtbaar. De meeste Kiwi's waren niet erg hartelijk voor de onconventionele Schoon”, zo vertelt Jonathan Mane-Wheoki, conservator van Nieuw-Zeelands nationale museum Te Papa Tongarewa. Het museum wijdt een kleine tentoonstelling aan Schoon.

Mane Wheoki: „Hoewel Schoon een buitenstaander was, kan hij juist een nationalistische Nieuw-Zeelandse kunstenaar worden genoemd. Naast zijn voorliefde voor Maoricultuur fotografeerde hij de geothermale rijkdommen van het vulkanische gebied van Rotorua. Daarbij legde hij door eindeloos geduld en prachtige composities

de schoonheid ervan een stuk beter vast dan de toeristische topfotografen van vandaag dat doen.”

Schoon inventariseerde vanaf 1947 in opdracht van het Nieuw-Zeelandse ministerie van binnenlandse zaken ook prehistorische grotten met Maoritekeningen, die hij de 'eerste kunstgalerijen van Nieuw-Zeeland' noemde. Schoon zag dit kopieerwerk als een artistieke wedergeboorte. „Ik begon in die grotten de hele Europese schildertraditie te ontvluchten en een nieuwe visuele vrijheid te ontwikkelen”, schreef hij later.

Schoon hield niet van de Nieuw-Zeelanders en was niet onder de indruk van het artistieke klimaat. In een brief aan een collega in 1965 beschreef hij dat de Maori's 'technisch goed werkten', maar verklaarde bij de inheemse bewoners van Nieuw-Zeeland artistieke visie en oorspronkelijkheid te missen. Hun werk was voor hem handvaardigheid in dienst van traditie en souvenirproductie. „De Maorikunst van vandaag verkeert in een vreselijke staat van decadentie. En er is ook geen kans op een verlichtingsvonk van het al even treurige blanke artistieke klimaat.”

Toch is Mane-Wheoki ervan overtuigd dat Schoons synergetisch werk tussen de Maorikunst en modernisme de weg heeft geopend voor acceptatie van de hedendaagse moderne artistieke prestaties van de Maori. En in een opzicht had Schoon de tijdgeest mee. „Toen hij Maoridesigns in zijn werk ging toepassen, werd dat door de inheemse leiders nog niet gezien als ongewenste toe-eigening door de kolonisator. Dat zou nu waarschijnlijk wel zijn gebeurd. Schoon verdient volgens

mij een grotere tentoonstelling, maar zijn bekendheid is altijd achtergebleven bij de Nieuw-Zeelandse beroemdheden uit zijn tijd zoals Rita Angus en Toss Wooleston, aldus Mane-Wheoki.

Na zijn jeugd in Nederlands-Indië bezocht Schoon de Rotterdamse kunstacademie waar hij door Bauhaus werd geïnspireerd. Ook voelde hij zich een kunstenaar op het raakvlak van westerse en oosterse culturen. Na zijn opleiding ging hij terug naar Nederlands-Indië en verzamelde materiaal uit Java en Bali voordat hij naar Nieuw-Zeeland vertrok. Een deel van dat materiaal is nu ook in Te Papa te zien.

Opvallend op de expositie in Wellington zijn schetsen van kalebassen, waarop Schoon Maorimotieven aanbracht. Hij liet zich daarbij vooral inspireren door moko's, de gezichtstatoeages van Maori's. Schoon kweekte kalebassen in dozen en hij gebruikte ijzerdraad om ze bewust de vervormen. In die tijd werd dit soort activiteiten door zijn collega-kunstenaars in Nieuw-Zeeland niet erg serieus genomen. En hoewel Schoon met sommige Nieuw-Zeelandse kunstenaars vrij intensieve contacten onderhield, waren die niet echt warm te noemen. „Schoon maakte zich bij hen door zijn vaak ongezouten kritiek niet geliefd”, zegt kunsthistoricus professor Michael Dunn nu. In de jaren zeventig vertrok Schoon boos naar Nederland en vestigde zich daarna in Australië. Hij stierf in 1985 in Sydney.

Theo Schoon: Opening the Archive. tot 1 aug. Te Papa Tongarewa, 55, Cable Street Wellington. Gratis entree. www.tepapa.govt.nz